

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ВОЄННОГО ЧАСУ ТА БРИТАНСЬКА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ

Національна безпека сучасної держави ґрунтується не лише на військовій потужності, а й на спроможності системи науки та освіти забезпечувати підготовку висококваліфікованих фахівців, генерувати інновації та зберігати інтелектуальний потенціал. Саме ці чинники визначають здатність держави протистояти зовнішнім загрозам, адаптуватися до криз і забезпечувати сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Повномасштабна війна, яку російська федерація веде проти України, створила безпрецедентні виклики для наукової та освітньої сфер. Водночас саме вони відіграють ключову роль у зміцненні національної стійкості, протидії гібридним загрозам і підготовці до післявоєнної відбудови. У цьому контексті особливої ваги набуває аналіз міжнародного досвіду, зокрема моделей країн-партнерів. Велика Британія демонструє приклад розвиненої системи наукової політики й освіти, інтегрованої в загальнодержавну стратегію безпеки, інновацій та розвитку.

Наука й освіта забезпечують формування інтелектуального потенціалу, здатного створювати знання, технології та компетенції, необхідні для безпеки держави в усіх її вимірах – від оборонного до економічного та інформаційного. Освітня система сприяє розвитку критичного мислення, інформаційної грамотності й технологічних навичок, що є фундаментальними для протидії дезінформації та іншим формам гібридних загроз [2].

В умовах війни українська освітня система змушена адаптуватися до нових реалій. Запроваджуються дистанційні та змішані формати навчання, розвиваються цифрові платформи, посилюється громадянська освіта та військово-патріотичне виховання як складові формування національної ідентичності й суспільної стійкості. Паралельно відбувається трансформація наукового середо-

вища, спрямована на підвищення якості досліджень і їхнього практичного внеску в національну безпеку.

Показовим у цьому контексті стала участь України в міжнародній конференції MetaScience 2025 у Лондоні, де було представлено зміни у вітчизняній науковій політиці. Зокрема йдеться про впровадження системи оцінювання наукових досліджень за моделями, близькими до британської Research Excellence Framework (REF), а також про посилення боротьби з науковою недобросвістю. Це свідчить про прагнення України не лише реагувати на кризу, а й інтегрувати міжнародні стандарти задля підвищення конкурентоспроможності науки [5].

Важливим елементом українсько-британської взаємодії стала довгострокова науково-технічна співпраця в межах 100-річного партнерства. Одним із ключових напрямів є спільні дослідження та академічні обміни. За програмою Researchers at Risk понад 170 українських науковців продовжують працювати у британських університетах, що дозволяє зберігати кадровий потенціал під час війни та водночас зміцнювати міждержавні наукові зв'язки.

У межах форуму «Велика Британія – Україна: 100-річне партнерство», що відбувся за участю Посла Великої Британії в Україні, кавалера ордена Британської імперії Ніла Кромптона, Голова Українського інституту національної пам'яті Олександр Алфьоров представив ключові досягнення Інституту у сфері формування державної політики національної пам'яті, міжнародної співпраці та збереження культурної спадщини. Форум став важливою платформою для міждисциплінарного діалогу та логічним продовженням реалізації Угоди про 100-річне партнерство, яка закладає основу для системної співпраці у сферах безпеки, оборони та стійкості України [6].

Окрему увагу під час заходу було приділено гуманітарному виміру партнерства. Як наголосив Олександр Алфьоров, політика національної пам'яті, культура та історична спадщина є невід'ємними складовими сталого розвитку суспільства і важливими інструментами протидії дезінформаційним та маніпулятивним історичним наративам, які активно просуває російська федерація на міжнародному рівні [6].

Подальшим кроком у розвитку співпраці стала участь Голови Українського інституту національної пам'яті в Українському тижні у Великій Британії в листопаді 2025 року. У Белфасті відбу-

лися дискусії за участі представників української влади, експертного та наукового середовища щодо культурних обмінів, розвитку українських студій, міжнародної співпраці та збереження історичної пам'яті. Важливу роль відіграли також зустрічі з українською діаспорою, під час яких акцентувалася увага на утвердженні української державності та необхідності критичного осмислення історичних наративів.

Практичним підтвердженням системності сторічного партнерства стало підписання дорожньої карти співпраці України та Великої Британії в оборонній сфері, про що було повідомлено на Урядовому порталі. Документ деталізує напрями взаємодії у сфері безпеки й оборони та засвідчує довгостроковий характер двосторонніх відносин [7].

Паралельно зі зміцненням безпекового виміру партнерства розвивається співпраця у сферах науки, технологій та інновацій. Новий формат взаємодії передбачає реалізацію спільних науководослідних проєктів, підтримку інноваційних екосистем і технологічний обмін, що розглядається як ключовий чинник довгострокової стійкості та модернізації України. Це підкреслює комплексний характер партнерства, у якому безпекова, наукова, технологічна та гуманітарна складові взаємно підсилюють одна одну.

Дослідження свідчать, що британська освітня політика формується з урахуванням потреб сектору безпеки, зокрема через інтеграцію безпекових компонентів у навчальні програми та системи акредитації, наприклад у сфері кібербезпеки. Такий підхід демонструє, як освіта може безпосередньо працювати на досягнення цілей національної безпеки.

Крім того, культурні та освітні ініціативи, зокрема програми British Council із підтримки української освіти, сприяють розвитку професійних і мовних компетентностей та міжнародного діалогу – важливих складових демократичного суспільства й його безпеки.

Український досвід воєнного часу доводить, що навіть у кризових умовах наука й освіта здатні стати потужним ресурсом національної безпеки. Це досягається завдяки реформуванню наукової системи, активній міжнародній співпраці та цифровізації. Британська модель інтеграції науки й освіти з державною безпековою політикою може слугувати важливим орієнтиром для подальших українських реформ.

Поєднання українського бойового досвіду, здатності адаптувати наукові інститути до екстремальних умов і британського підходу до стратегічної ролі науки та освіти створює перспективну основу для зміцнення національної безпеки та успішної післявоєнної відбудови України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бровко, А. Співробітництво України та Великобританії в контексті сучасних міжнародних відносин: політичний вектор. URL: <http://vmv.kyumu.edu.ua/series/vipusk15/5.pdf>

2. Державна політика в галузі освіти й науки та національної безпеки України. URL: https://kno.rada.gov.ua/print/73751.html?-utm_source=chatgpt.com

3. Марена, Т. Освітня складова національної безпеки України. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, 2023, (16). С. 18-31. URL: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2023-16-18-31>

4. Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки. Том III / [Ред.: В. Ільницький, М. Галів]. Київ – Дрогобич – Львів – Переяслав – Ужгород – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2025. 260 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3ebc89da-23ac-4d36-a70c-e0e5d43e8e10/content>

5. Україна презентувала досвід реформ у сфері науки на міжнародній конференції MetaScience 2025 у Лондоні. URL: https://mon.gov.ua/news/ukraina-prezentovala-dosvid-reform-u-sferi-nauky-na-mizhnarodnii-konferentsii-metascience-2025-u-londoni?utm_source=chatgpt.com

6. Україна та Велика Британія розпочали співпрацю у сфері науки й інновацій у межах 100-річного партнерства. URL: <https://nus.org.ua/2025/05/22/ukrayina-ta-velyka-brytaniya-rozpochaly-spiivratsyu-u-sferi-nauky-j-innovatsij-u-mezhah-100-richnogo-partnerstva/>

7. Україна та Велика Британія підписали дорожню карту сторічного партнерства в оборонній сфері. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-velyka-brytaniia-pidpysaly-dorozhniu-kartu-storichnoho-partnerstva-v-oboronnii-sferi>

8. Українська освіта в умовах війни: монографія / за наук. ред. С.О. Терепищого. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 234 с.